

Андрій АДАДУРОВ,
аспірант кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАСТОСУВАННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ВЕРХОВНОГО СУДУ СУБ'ЄКТАМИ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРИ ПРИЙНЯТІ АДМІНІСТРАТИВНИХ АКТІВ

Закон України № 1402-VIII «Про судоустрій і статус судів», який прийнятий 02.06.2016 року, містить універсальну та фундаментальну норму права, яку суб'єкти владних повноважень, на мою думку, повинні керуватися при прийнятті нормативно-правових актів, індивідуальних актів (рішень), а також при прийнятті адміністративних актів.

Мова йде про ч. 6 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус судів», у якій зазначено, що: *«Висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права»* [1].

Проте, на превеликий жаль, суб'єкти владних повноважень в Україні не дотримуються вимог ч. 6 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус судів» при прийнятті нормативно-правових актів, індивідуальних актів (рішень), а також при прийнятті адміністративних актів. Зазначені дії призводять до значного навантаження на адміністративні суди. У зв'язку з чим держава Україна вимушена нести надмірний тягар, який полягає у сплаті судового збору за подання апеляційних та касаційних скарг та несенням витрат, пов'язаних з розглядом справ у адміністративних судах.

9 лютого 2024 року Голова Верховного Суду Станіслав Кравченко під час засідання Пленуму ВС, на якому обговорювалися результати діяльності судової влади в минулому році, а також були окреслені пріоритети на 2024 рік, зазначив, що окружні адміністративні суди у 2023 році розглянули майже 590 тисяч справ [2].

Вважаю, що якби суб'єкти владних повноважень при прийнятті правових актів, індивідуальних актів (рішень), а також при прийнятті адміністративних актів керувалися ч. 6 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус судів» та вивчали судову практику щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду, то, як мінімум на третину, було б менше навантаження на окружні адміністративні суди [1].

Більше того позивачі, які звертаються за захистом своїх порушених прав до окружних адміністративних судів, не витрачали б час на судові позови при оскарженні рішень чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. Це б зекономило час заявників та зберегло їхні кошти, які витрачаються на

правничу допомогу, яка потім лягає на державний орган, рішення, дії чи бездіяльність якого оскаржується.

Принцип «належного урядування», як правило, не повинен перешкоджати державним органам виправляти випадкові помилки, навіть ті, причиною яких є їхня власна недбалість (у справі «Москаль проти Польщі» (*Moskal v. Poland*), п. 73). Будь-яка інша позиція була б рівнозначною, *inter alia*, санкціонуванню неналежного розподілу обмежених державних ресурсів, що само собою суперечило б загальним інтересам (див. там само). Державні органи, які не впроваджують або не дотримуються своїх власних процедур, не повинні мати можливість отримувати вигоду від своїх протиправних дій або уникати виконання своїх обов'язків (рішення у справі «Лелас проти Хорватії» (*Lelas v. Croatia*), п. 74). Ризик будь-якої помилки державного органу повинен покладатися на саму державу, а помилки не можуть виправлятися за рахунок осіб, яких вони стосуються (див., серед інших джерел, *mutatis mutandis*, рішення у справі «Пінкова та Пінк проти Чеської Республіки» (*Pincova and Pine v. the Czech Republic*), п. 58, а також рішення у справі «Гаші проти Хорватії» (*Gashi v. Croatia*), заява № 32457/05, п. 40, від 13 грудня 2007 року, та у справі «Трго проти Хорватії» (*Trgo v. Croatia*), заява № 35298/04, п. 67, від 11 червня 2009 року) [3].

Отже, Європейський суд з прав людини покладає на державу обов'язок не виносити завідомо неправомірні рішення та сумлінно дотримуватися власних процедур.

Норма ч. 6 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус судів» була створена для того, щоб державні органи використовували практику Верховного Суду, при прийнятті рішень застосовуючи відповідну норму права, правильне застосування якої визначив Верховний Суд. Проте, на жаль, державні органи з незрозумілих причин повністю ігнорують вищезазначену норму права, яка їм дає можливість винести законне та обґрунтоване рішення. У зв'язку з чим це приводить до винесення незаконних та протиправних рішень, які згодом скасовуються адміністративними судами.

У п. 44-45 постанови Верховний Суд у складі Судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду викладена наступна правова позиція: *«З урахуванням вищевикладеного колегія суддів у справі №236/3193/16-а погодилася із рішенням суду апеляційної інстанції, яким позов було задоволено частково та зобов'язано Управління Пенсійного фонду України перевести позивача на пенсію у зв'язку з втратою годувальника на підставі статті 37 Закону № 3723-XI.*

45. Відповідно до ч. 5 ст. 13 Закону № 1402 висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права.

Отже, Пенсійний Фонд та його органи у практичній роботі повинні застосовувати законодавство з урахуванням висновків Верховного Суду»[4].

Отже, навіть Верховний Суд звертав увагу на використання Пенсійним фондом України у практичній діяльності законодавство з урахуванням висновків Верховного Суду. Проте на сьогодні державні органи як не враховували, так і не враховують у своїй діяльності при застосуванні законодавства України висновку Верховного Суду. Зазначені дії призводять до надмірного навантаження на адміністративні суди та залучення з державного бюджету додаткових коштів, які пов'язані з розглядом судових справ та сплаті витрат на правничу допомогу.

Вищезазначене призводить до порушення розумних строків розгляду справ судами. У статті 129 Конституції України визначено, що розумні строки розгляду справ судом відносяться до основних засад судочинства в Україні [5].

Європейський суд з прав людини неодноразово висловлював правову позицію щодо дотримання національними судами розумних строків розгляду справ, а саме: *«Що стосується Суду першої інстанції, Європейський суд зазначає, що затримка провадження сталася не з вини заявника та його представників. Хоча в його зауваженнях жодна сторона не змогла пояснити, що Національне бюро розслідувань не змогло провести запитану експертизу та як це сприяло затримці процесу, очевидно, що уряд, незалежно від його ролі, несе відповідальність за зволікання провадження на цій стадії (триває майже два роки). Страсбурзький суд повторює, що навіть коли цивільне провадження здійснюється відповідно до принципу вільного врегулювання сторін, що передбачає відповідальність сторін за ведення процесу, держава є обов'язком організації судової системи таким чином, щоб була дотримана вимога щодо розгляду справи протягом розумного строку (див. Ерфар - Авеф проти Греції , № 31150/09 , § 58, 27 березня 2014 р., з іншими посиланнями); Див. Gisela Müller , № 69584/01 , 6 жовтня 2005 р. У випадках, коли необхідна співпраця та/або залучення експертів, національні суди відповідають за те, щоб тривалість провадження не була надмірною (див. Johanna Fröhlich, § 42 inter alia; див. також Stojanov v. колишня Югославська Республіка Македонія, № 34215/02 , § 60, 31 травня 2007 р., та Зіяя проти Польщі . (Рішення) [Комітет], № 45751/10 , § 44, 16 травня 2019 р.) [6].*

Для того, щоб у майбутньому Україні уникнути прийняття завідомо незаконних нормативно-правових актів, індивідуальних актів (рішень), а також адміністративних актів, державним органам треба приділяти велику увагу у практичній діяльності, використовуючи законодавство України, чому їх прямо зобов'язує ч. 6 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус судів». Інакше нашій державі не впоратися з проблемою надмірного навантаження на адміністративні суди, витрачання зайвих коштів з бюджету та численних скарг до Європейського суду з прав людини.

Список використаних джерел:

1. Про судоустрій і статус судів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1402-19>.
2. Вражаючими є як кількість справ, які надійшли до судів у 2023 році, так і кількість розглянутих справ в умовах війни та нестачі кадрів – Голова ВС С. Кравченко. *Верховний суд*. URL : <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1554727>.
3. Постанова КАС ВС від 12.09.2024 – № 160/5065/22. *Інформаційно-правова система «Прецедент»*. URL : <https://precedent.ua/121605993>.
4. Постанова СП КАС ВС від 21.12.2021 – № 440/7341/20. *Інформаційно-правова система «Прецедент»*. URL : <https://precedent.ua/102170920>.
5. Конституція України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
6. Шраде проти Грузії (Шраде проти Грузії). HUDOC – European Court of Human Rights. URL : <https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22fulltext%22%3A%5B%5C%2245751%2F10%22%5D%2C%5C%22sort%22%3A%5B%5C%22kdate%20Descending%22%5D%2C%5C%22itemid%22%3A%5B%5C%22001-223157%22%5D%7D>.

Артем БАХТІН,
аспірант кафедри публічного
управління та землеустрою
Класичного приватного університету
Науковий керівник:

Олена ТЯГУШЕВА,
проректор з науково-педагогічної
роботи та допрофесійної підготовки
Класичного приватного університету,
кандидат наук з державного управління,
доцент

МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ АВТОРИТАРНИМ ТЕНДЕНЦІЯМ В УМОВАХ ПОЛІТИЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Зростання авторитарних тенденцій є одним із ключових викликів для сучасних демократій. Основними ознаками цих тенденцій є зниження довіри до демократичних інституцій, посилення виконавчої влади за рахунок законодавчої та судової, контроль над медіа, обмеження громадянських свобод та прав опозиції. Усе це підриває основи демократичного управління, сприяє ерозії політичного плюралізму та утвердженню «іліберальних демократій» – режимів, які формально зберігають демократичні процедури, але фактично контролюються однією партією чи лідером.

Основними причинами зростання авторитаризму є: політична поляризація, економічна нерівність, зовнішні впливи, цифрові технології. Надмірний поділ суспільства за ідеологічними чи соціальними ознаками, що